

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Кафедра підприємництва, торгівлі та прикладної економіки

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
З ПІДГОТОВКИ, НАПИСАННЯ ТА ЗАХИСТУ
КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ**

**для студентів ОР «магістр»
галузі знань 07 «Управління і адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
освітньої програми «Підприємництво та торгівля»**

Івано-Франківськ – 2023

Методичні вказівки з підготовки, написання та захисту кваліфікаційних робіт для студентів ОР «магістр» галузі знань 07 «Управління і адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» освітньої програми «Підприємництво та торгівля» / Укладачі: Н.І. Пилипів, Д.І. Шеленко, О.І. Ємець, М.М. Мацола, Т.М. Романюк, В.В. Стефінін, Ю.І. Ціжма. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. 70 с.

Укладачі:

д.е.н., проф. Пилипів Н.І.
д.е.н., проф. Шеленко Д.І.
к.е.н., доц. Ємець О.І.
к.е.н., доц. Мацола М.М.
к.е.н., доц. Романюк Т.М.
к.е.н., доц. Стефінін В.В.
к.е.н., доц. Ціжма Ю.І.

*Методичні рекомендації рекомендовані до друку
рішенням кафедри теоретичної і прикладної економіки
протокол № 2 від «10» жовтня 2023 р.*

Рецензенти:

Дмитришин Л.І. – д.е.н., професор кафедри економічної кібернетики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Левандівський О.Т. – д.е.н., професор кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Видання містить загальні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт для студентів спеціальності «Підприємництво та торгівля» освітньої програми «Підприємництво та торгівля»; зокрема вимоги та пояснення щодо структури кваліфікаційної роботи магістра, змісту окремих її розділів, оформлення роботи в цілому, її складових та елементів, порядку рецензування роботи, допуску до захисту та захисту випускної кваліфікаційної роботи.

© Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, 2023

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Загальні положення та етапи виконання кваліфікаційної роботи	5
2. Вибір та затвердження теми кваліфікаційної роботи	7
3. Розподіл функцій керівника кваліфікаційної роботи і студента щодо проведення досліджень та написання роботи	8
4. Підготовка кваліфікаційної роботи та її структура	9
5. Оформлення кваліфікаційної роботи	12
6. Вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	16
7. Збирання матеріалу, його обробка та викладення змісту кваліфікаційної роботи	18
8. Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи	19
9. Підготовка відгуку та рецензії для допуску до захисту кваліфікаційної роботи	30
10. Підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	32
11. Підготовка доповіді до захисту кваліфікаційної роботи	36
12. Порядок захисту кваліфікаційних робіт у екзаменаційній комісії	38
13. Критерії оцінки кваліфікаційної роботи	40
Додаток А. Типова тематика кваліфікаційних робіт	42
Додаток Б. Приклад оформлення титульного аркуша	47
Додаток В. Приклад оформлення завдання до кваліфікаційної роботи	48
Додаток Г. Приклад оформлення відгуку наукового керівника	50
Додаток Д. Приклад оформлення зовнішньої рецензії (наукової)	53
Додаток Е. Приклад оформлення анотації	54
Додаток Ж. Приклад оформлення реферату	56
Додаток К. Приклад оформлення змісту роботи	57
Додаток Л. Приклад оформлення вступу роботи	58
Додаток М. Приклад початку написання основної частини	61
Додаток Н. Приклад скорочення слів в українській мові	62
Додаток П. Приклад оформлення висновку	63
Додаток Р. Приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел, який наводять у КР	66
Додаток С. Подання голові екзаменаційної комісії	68

ВСТУП

Виконання кваліфікаційної роботи магістра є заключним етапом навчання студентів за освітньою програмою і має на меті систематизування, закріплення і розширення теоретичних знань, вмінь та навичок, можливості їх практичного застосування у вирішенні професійних завдань.

Метою виконання кваліфікаційної роботи є:

- систематизація, закріплення і розширення теоретичних і практичних знань, отриманих студентом у процесі навчання;
- розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою проведення досліджень для вирішення практичних завдань в умовах конкретного підприємства або організації;
- адаптація теоретичних моделей і практичного досвіду управління, виявлення підготовки студента до самостійної роботи в умовах сучасної ринкової економіки і світового господарства.

Випускна кваліфікаційна робота має бути теоретичним прикладним дослідженням з обраної студентом теми та мати практичне значення. Під час викладу матеріалу кваліфікаційної роботи магістра мають бути аргументованість думок і точність наведених даних.

Діяльність студента під час виконання кваліфікаційної роботи магістра починається з вибору теми й отримання на випусковій кафедрі завдання з методичними рекомендаціями щодо її розробки.

Тематика кваліфікаційних робіт магістра визначається і затверджується кафедрою підприємництва, торгівлі та прикладної економіки (додаток А).

Вже на етапі вибору теми починається співпраця студента з керівником кваліфікаційної роботи. Для систематизації підготовки кваліфікаційної роботи студент розробляє і погоджує з керівником її детальну структуру.

Науковий керівник та тема кваліфікаційної роботи затверджується вченою радою економічного факультету.

Керівник кваліфікаційної роботи звертає увагу студента на недоліки в роботі (стиль викладу, оформлення, зміст підрозділів тощо), але не виправляє їх сам.

Після остаточного оформлення кваліфікаційної роботи студент і керівник роботи ставлять свої підписи.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота є випускною науковою роботою навчально-дослідницького характеру, що характеризується внутрішньою єдністю і відображає процес розробки обраної теми та її результати. Науковий рівень кваліфікаційної роботи повинен відповідати програмі навчання в магістратурі. Сукупність результатів, отриманих у процесі підготовки кваліфікаційної роботи, повинна бути критерієм оцінювання освітнього рівня випускника вищої школи і свідчити про наявність у нього навичок проведення наукового дослідження: уміння самостійно вести науковий пошук, визначати і розв'язувати професійні проблеми, виконувати конкретні наукові завдання адекватними методами.

До захисту кваліфікаційних робіт допускаються студенти, які виконали вимоги навчального плану, подали в установлений термін кваліфікаційну роботу і представили позитивний відгук та рецензії на неї. Керівництво кваліфікаційними роботами здійснюється викладачами з науковими ступенями. Організація і контроль за процесом підготовки й захисту кваліфікаційних робіт покладаються на завідуючого кафедрою. Тематика кваліфікаційних робіт щорічно коригується з урахуванням набутого на кафедрі досвіду, побажань спеціалістів, які беруть участь у рецензуванні робіт, і рекомендацій екзаменаційної комісії (ЕК).

Графік виконання кваліфікаційної роботи затверджується в першому семестрі, контролюється науковим керівником і кафедрою. За порушення графіка студент може бути недопущений до захисту кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота як вид наукового дослідження має такі характерні ознаки:

- готується з метою публічного захисту й одержання наукового ступеня магістра;
- має чітко регламентовану структуру;
- за змістом робота повинна вирізнятися або оригінальністю, новизною наукових відомостей (фактів, закономірностей, явищ), або узагальненням раніше відомих положень із принципово нових позицій або в іншому аспекті;

- науковий пошук ведеться з використанням адекватних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження;
- закріплює нові і практично значущі наукові факти, одержані у процесі самостійного дослідження, базуючись на вже відомих наукових теоріях, закономірностях, загальнонаукових принципах і положеннях;
- відображає погляди автора, але передбачає дискусію і полеміку з опонентами, які обстоюють позицію інших наукових концепцій, що передбачає висловлення автором критичних оцінок, переконливих аргументів і доказів;
- точність і обґрунтованість інформації, одержаної у процесі дослідження, повинна підтверджуватися методами математичної статистики і відображатися у таблицях, схемах, діаграмах, графіках;
- характер і стиль викладу наукової інформації повинен відповідати вимогам наукової комунікації: при висловленні власної думки необхідно уникати вживання особового займенника “я”, а використовувати інші мовні конструкції;
- результати дослідження оформлюються у вигляді тексту, проілюстрованого відповідним матеріалом.

Відгук – оцінка керівником рівня підготовки кваліфікаційної роботи, що включає в себе обґрунтування актуальності теми, логічності і структури викладення матеріалу, якості огляду і аналізу літератури, коректності цитувань і посилань на наведені в тексті цитати інших авторів, коректності і обґрунтованості вибору методів дослідження, якості емпіричного матеріалу, ретельності обробки експериментальних даних, коректності формулювання власних висновків, відповідності висновків мети та завданням, якості оформлення кваліфікаційної роботи, апробацію результатів дослідження.

Рецензія – це критичний відгук на кваліфікаційну роботу студента, що надається висококваліфікованими спеціалістами виробничих і наукових організацій, працівниками і викладачами вищих навчальних закладів та містить оцінку поданої роботи.

Кваліфікаційна робота, яка не відповідає вимогам щодо змісту та оформлення, написана без дотримання затвердженого плану, не містить матеріалів конкретного дослідження теми, обґрунтованих висновків та пропозицій, а також не має відгуку та рецензії, до захисту не допускається.

2. ВИБІР ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Тема кваліфікаційної роботи (КР) повинна бути актуальною, мати теоретичне і прикладне значення, відповідати сучасному стану та перспективам розвитку економічної науки і господарської практики.

Визначення напрямку дослідження здійснюється виходячи з наукових інтересів студента, тематики наукових досліджень кафедри, замовлень підприємств тощо. Вибираючи напрям дослідження, доцільно користуватися запропонованим переліком тем, який може уточнюватись або доповнюватись за бажанням студента та його наукового керівника.

Студент користується тематикою КР, яку розробляє і щорічно переглядає кафедра.

Обираючи тему, слід урахувати її актуальність для організації, можливість одержання відповідних матеріалів (планових, звітних, статистичних), проведення власних спостережень, розрахунків, експериментів, наявність літературних джерел, власні напрацювання. Також студенту надається право запропонувати свою тему з необхідним обґрунтуванням її дослідження, тоді тема роботи має бути погоджена як з випускною кафедрою, так і з організацією, на матеріалах якої вона буде виконуватись.

Пропозиції щодо вибору теми КР студент спочатку обговорює з науковим керівником від кафедри. За поданими заявами кафедра розглядає пропозиції студентів про обрані теми кваліфікаційних робіт та наукових керівників і після їх схвалення подає вченій раді економічного факультету витяг з протоколу засідання кафедри.

Виконання кваліфікаційної роботи на абстрактну тему без використання й аналізу матеріалів, що характеризують діяльність конкретної організації, не допускається.

Обов'язковою вимогою до кваліфікаційної роботи є її корисність і практична цінність. КР має бути написана на матеріалах конкретного суб'єкта господарювання.

Студенти проходять виробничу практику за направленнями випускної кафедри. Матеріали для аналітичної частини роботи вони одержують за місцем практики.

3. РОЗПОДІЛ ФУНКЦІЙ КЕРІВНИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ І СТУДЕНТА ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА НАПИСАННЯ РОБОТИ

Обов'язками наукових керівників є:

- консультування студентів з питань вибору теми роботи, погодження плану, рекомендації літератури;
- видача студентові завдання на КР із зазначенням термінів виконання кожного розділу;
- контроль за дотриманням студентом етапів підготовки КР;
- контроль якості кваліфікаційної роботи;
- підготовка відгуку про КР з ґрунтовною характеристикою її якості відповідно до структури критеріїв оцінки.

Під час написання роботи студент повинен показати:

- уміння знаходити, опрацьовувати й аналізувати інформацію з різноманітних джерел;
- уміння використовувати в професійній діяльності методи аналізу та моделювання економічних явищ і процесів;
- здатність проводити дослідження з актуальних проблем підприємництва та торгівлі;
- здатність діагностувати стан економічного середовища підприємств та організацій;
- здатність розробляти елементи стратегії розвитку підприємств, різноманітні програми економічного розвитку торговельних та виробничих підприємств;
- здатність визначати територіальну організацію та оцінювати економічний потенціал підприємств щодо стану та перспектив розвитку.

План КР повинен відповідати темі дослідження, мати чітку логіку поєднання теоретико-методичної, аналітичної та конструктивної частин.

При розробці та обговоренні плану дослідження необхідно скласти поетапний календарний план написання кваліфікаційної роботи згідно із затвердженим регламентом. Невиконання графіка та відхилення від регламенту

є підставою для недопущення студента до захисту кваліфікаційної роботи.

Головним завданням є написання КР відповідно до затверджених теми та плану. Студент має ґрунтовно ознайомитись з теоретичними засадами обраної теми на підставі аналізу літературних джерел, узагальнити існуючі підходи та обґрунтувати методичний фундамент своїх досліджень. Робота з літературними джерелами ведеться паралельно з дослідженнями на підприємстві, окремі аспекти кваліфікаційної роботи можуть уточнюватися або коригуватися.

4. ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

На підставі отриманого завдання, після узгодження графіка написання і оформлення роботи, складається план роботи, що відображає її структуру та логічний зв'язок складових частин.

План кваліфікаційної роботи повинен відобразити наявність вступу, основної частини (розділів та підрозділів), висновків, додатків та переліку використаних джерел.

Кожний розділ повинен закінчуватись висновками.

План може корегуватися у процесі написання роботи. Внесення змін до нього відбувається після погодження з керівником.

План кваліфікаційної роботи формується в ході ознайомлення із спеціальною економічною науковою літературою і її зміст залежить від обраної проблеми дослідження. Питання плану повинні передбачати послідовне, логічне, взаємопов'язане викладання результатів дослідження і концептуально відображати зміст роботи.

Варіант плану (змісту) кваліфікаційної роботи наведено у додатку К.

План кваліфікаційної роботи є робочим документом і до кваліфікаційної роботи не додається. План є основою для складання такого структурного елементу кваліфікаційної роботи, як «Зміст».

Після вибору та затвердження теми студент повинен чітко визначити мету роботи, об'єкт дослідження, послідовність написання; підібрати відповідну наукову літературу та нормативно-інструктивні матеріали. Допомогу у вирішенні цих питань можуть надавати керівник, завідувач

кафедри та працівники наукової бібліотеки університету.

Правильне формулювання мети та об'єкта дослідження дає змогу визначити перелік задач, які постають перед студентом, вибрати необхідну інформацію й уникнути зайвої і непотрібної роботи.

Кваліфікаційна робота повинна:

- відображувати сучасний стан та тенденції економічного розвитку, враховувати досвід світової економіки;
- показати рівень спеціальної підготовки студента, який відповідає вимогам вибраної освітньої програми та здібності і вміння студентом застосовувати отримані знання з фахових дисциплін для вирішення практичних задач на використанні емпіричних і теоретичних методів дослідження;
- виконуватися на практичних матеріалах конкретних підприємств, організацій, установ або галузевих матеріалах;
- базуватись на застосуванні прогресивних методів економічних досліджень;
- містити аргументацію актуальності теми, її теоретичної і практичної цінності;
- відображати самостійність і системність підходу студента у виконанні досліджень з конкретної проблеми;
- свідчити про знання студента монографічної літератури з обраної теми, законодавчих актів України й урядових рішень, нормативних актів, положень, інструкцій, стандартів тощо;
- містити аналіз різних точок зору з вказівками на джерела (у вигляді посилань або цитувань) і обов'язкове формулювання аргументованої позиції щодо порушення у роботі дискусійного питання;
- повністю розкривати тему дослідження, мати аргументоване обґрунтування висновків і пропозицій, що представляють науковий та практичний інтерес.

КР як оригінальне теоретично-прикладне дослідження повинна мати певну структуру та логіку побудови, послідовність і завершеність.

КР повинна містити:

1. Титульний аркуш
2. Завдання на кваліфікаційну роботу
3. Відгук наукового керівника
4. Рецензія зовнішня (наукова)
5. Анотація
6. Реферат
7. Зміст
8. Перелік умовних позначень (при необхідності)
9. Вступ

Розділ 1.

1.1

1.2

1.3

Висновки до розділу 1

Розділ 2.

2.1

2.2

2.3

Висновки до розділу 2

Розділ 3.

3.1

3.2

3.3

Висновки до розділу 3

10. Основна частина

11. Висновки

12. Список використаних джерел

13. Додатки

5. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (КР)

Титульний аркуш КР містить (додаток Б)

- найменування вищого навчального закладу, де виконана КР;
- назву факультету;
- назву кафедри;
- освітній ступінь, на який претендує здобувач;
- тему КР;
- курс, група, найменування спеціальності та освітньої програми;
- прізвище та ініціали автора;
- прізвище та ініціали наукового керівника;
- прізвище та ініціали рецензентів;
- місто і рік захисту роботи.

Завдання на кваліфікаційну роботу (додаток В) видається керівником кваліфікаційної роботи і затверджується завідувачем кафедри. В ньому визначено етапи роботи, завдання і терміни виконання.

Відгук наукового керівника (додаток Г) розкриває основні досягнення та недоліки роботи.

Зовнішня рецензія (додаток Д) відображає рецензія про дану роботу доцента/професора університету з іншої кафедри.

Анотація (додаток Е) – включає: тему кваліфікаційної роботи, коротко, що зроблено, ключові слова.

Реферат (додаток Ж) виконується на заключному етапі написання КР перед поданням її до захисту. Призначення реферату – ознайомлення членів ЕК з методикою дослідження, фактичними результатами й основними висновками КР. Реферат має розкривати зміст КР (в дуже стислій формі сутність роботи за розділами), в ньому не повинно бути надмірних деталей, а також інформації, якої нема в КР.

У рефераті, необхідно вказати загальний обсяг роботи, кількість таблиць, рисунків, додатків, ключові поняття.

Зміст (додаток К) подають на початку КР. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел та ін.

Зміст КР може займати 1-1,5 сторінки. Він має відображати суть теми, її

складність та логіку дослідження. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими і зрозумілими, літературно грамотними, тісно пов'язаними з назвою роботи, але не повторювати її.

Вступ (додаток Л) (3-5 с.) окреслює наукове обґрунтування актуальності і значення обраної теми; формулюються мета, завдання, предмет і об'єкти дослідження; наводиться перелік застосованих методів дослідження. Розкривається сутність теми, її значущість, підстави та вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження, теоретична та практична значущість, структура кваліфікаційної роботи, характеристика підприємства.

Загальну характеристику КР подають в рекомендованій нижче послідовності.

Актуальність теми

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми обґрунтовують актуальність і доцільність роботи.

Мета і завдання дослідження

Формулюють мету роботи та завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», оскільки ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага студента, оскільки предмет дослідження визначає тему КР, визначеної на титульному аркуші як її назва.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Практичне значення одержаних результатів

У КР треба подати відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації, як їх використати.

Основна частина КР (додаток М) складається з розділів, підрозділів. Кожний розділ починають з нової сторінки.

У процесі написання кваліфікаційної роботи доцільно використовувати мовні кліше та скорочення (**Додаток Н**).

У кінці кожного розділу формулюють висновки.

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою та вибір напрямів досліджень;
- виклад загальної методики й основних методів досліджень;
- аналітичну частину та методику досліджень;
- відомості про проведені теоретичні та практичні дослідження;
- аналіз і узагальнення результатів досліджень.

В огляді літератури студент окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Загальний обсяг огляду та цитування літератури не повинен перевищувати 10 % обсягу основної частини КР.

Перший розділ (орієнтовно 25-30 с.) структурно складається з 2-3 підрозділів. У ньому слід розкрити стан теоретичних напрацювань та нормативного забезпечення з обраної теми, проаналізувати існуючі різноманітні погляди на ті чи інші аспекти, виявити питання, які потребують розв'язання в теоретичному, методичному та прикладному плані.

Другий розділ (орієнтовно 20-25 с.) структурно вміщує 2-3 підрозділи. Важливе місце в даному розділі посідає аналіз визначених об'єктів. Автор має продемонструвати свою обізнаність з методами аналізу і на основі їх критичного огляду обґрунтувати вибір найпридатнішого для обраного напрямку дослідження.

Однією з ознак якості кваліфікаційної роботи є застосування економіко-математичних методів, інформаційних систем та технологій як під час аналізу, так і при обґрунтуванні запропонованих заходів.

Всі частини кваліфікаційної роботи необхідно органічно пов'язати між собою: теоретичні та методичні положення мають бути відправними моментами для аналізу. Структура та зміст розділів визначаються метою і завданнями, конкретними потребами розробки тих чи інших питань теми для даного об'єкта (підприємства, організації, установи тощо).

Третій розділ (орієнтовно 25-30 с.) має містити викладені методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки. Студент повинен провести ґрунтовний

аналіз фактичного стану досліджуваного об'єкту виключно на матеріалах конкретного підприємства (установи, організації).

У цьому розділі можна виділити 2-3 відносно самостійних підрозділів, що містять аналіз і оцінку конкретних сфер діяльності об'єкта дослідження.

Розділ повинен бути максимально насиченим фактичною інформацією (таблиці, графіки, діаграми, схеми), що відображають відповідні результати діяльності підприємства (установи, організації) за останніх 3-5 років.

Слід чітко розмежувати джерела походження використаної при аналізі інформації: що запозичене з літератури, що одержано з документів підприємства, а які дані здобуті шляхом власних спостережень, експериментів, розрахунків, опитувань тощо. Розділ завершується оцінкою одержаних результатів.

За результати розрахунків та зроблені на цій основі висновки відповідальність несе студент – автор кваліфікаційної роботи. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

Висновок (додаток П) є завершальною частиною КР. Він містить стислий виклад актуальності теми, зроблених оцінок та узагальнень під час аналізу, а також пропозицій автора. Ознайомлення з текстом висновку повинно сформуванати уявлення про ступінь реалізації автором кваліфікаційної роботи поставленої мети і завдань. Обсяг висновку – 5-7 с.

У висновку необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Список використаних джерел (додаток Р), що додається до кваліфікаційної роботи, складається в алфавітному порядку.

Оформлення бібліографічного опису списку використаних джерел відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (**додаток С**)

Як правило, правильна бібліографічна характеристика наводиться в книгах на звороті титульного аркуша.

Додатки використовуються для повноти сприйняття викладеного в роботі матеріалу. До них можуть відноситися:

- таблиці допоміжних цифрових даних;
- допоміжні ілюстрації;

- Установчий договір;
- Статут;
- форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)» або форма № 3-н «Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)»;
- форма № 4 «Звіт про власний капітал»;
- форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Додатки розміщуються після основної частини кваліфікаційної роботи та після списку використаних джерел. Кожен додаток має мати свою назву, яка вказує на його зміст. До прикладу, «Додаток А. Базові визначення». Нумерація додатків є послідовною.

Додатки не нумеруються цифрами, а використовуються літери з абетки типу «Додаток А». Проте слід звернути увагу на певні винятки: літери Г, Є, З, І, І, Й, О, Ч, Ъ ні в якому разі не використовуються.

Додаток не повинен повторювати те, що вже сказано в основній частині кваліфікаційної роботи. Він має доповнювати й уточнювати інформацію, надавати додаткові дані для підтримки аргументів.

6. ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Під час складання бібліографії необхідно фіксувати бібліотечні шифри кожного джерела, щоб не витратити часу на повторний пошук. Роботу з літературою слід починати зі складання правильного та повного списку книг, монографій, підручників, навчальних посібників з посиланнями на джерело.

Підбір літератури доцільно починати з аналізу тих джерел, які є рекомендовані за базовими дисциплінами для спеціальності «Підприємництво та торгівля». З цієї літератури можна підібрати основні джерела. Для підбору додаткових видань до теми доцільно ознайомитися і з літературою, що подана у списках літератури у цих джерелах.

Ознайомлюватися з літературою доцільно у наступній послідовності:

- 1) нормативні документи (спочатку закони, після цього – підзаконні акти);
- 2) навчальні видання (підручники, навчальні посібники);

3) наукові видання (монографії, наукові статті, тези доповідей на конференціях);

4) періодичні видання (економічно-аналітичні статті) та статистичні дані;

5) література іноземних авторів на мові оригіналу.

Ознайомлюватися з джерелами слід у порядку, зворотному хронологічному, тобто спочатку доцільно вивчити найсвіжіші публікації.

Під час пошуку нормативно-правових актів доцільно використати можливість тематичного пошуку документів у довідковій системі офіційного порталу Верховної Ради України – www.rada.gov.ua. Перевагами даного джерела є отримання документа з урахуванням численних змін, внесених до нього, і наявність посилань до інших нормативних актів.

Книги та статті слід підбирати з використанням систематичних покажчиків літератури в наукових бібліотеках ЗНО і міста.

При вивченні періодичних видань краще за все використовувати останні номери журналів за певний рік, де розміщується покажчик статей, що були опубліковані протягом року.

Під час підбору літератури не слід відбирати якомога більше джерел. Необхідно пам'ятати, що надлишок інформації так само небезпечний, як і її відсутність, – чим більше буде зібрано літератури, тим більшу частку серед неї будуть складати не дуже потрібні для роботи публікації. Ознайомлення з літературою дає можливість опанувати найважливіші питання теми і розпочати планування своєї діяльності з написання роботи.

Перед початком написання роботи, слід усвідомити, що від студента вимагається серйозна власна творча діяльність щодо вивчення та оцінки змісту літературних першоджерел.

Мета роботи з літературою – встановити існуючі уявлення про предмет дослідження. Критерієм оцінки прочитаного є можливість використання цього матеріалу в роботі. Вивчення матеріалу складається з: ознайомлення з текстом, його осмислення, запам'ятовування головних відомостей, оцінки прочитаного, синтезу нових ідей, формування кінцевих висновків.

Оскільки кваліфікаційна робота носить науково-практичний характер, то при опрацюванні літератури слід виявити дискусійні питання за темою, що вивчається. При знаходженні таких питань слід навести висловлювання ряду авторів, які базуються на різних позиціях, дати критичну оцінку їхнім точкам

зору і висловити власне судження щодо даного питання. Викладення поглядів інших дослідників і формування власної позиції підвищують цінність роботи, сприяють більш глибокому засвоєнню обраної теми.

Вивчення літератури – це активний процес творчого засвоєння матеріалу для вирішення завдань, поставлених у роботі. Результати опрацювання літературного джерела необхідно зафіксувати у вигляді короткого викладення його змісту (виписки цитат, формул із посиланнями на сторінки, на яких вони наведені у літературі). Ці виписки рекомендується робити на окремих картках чи у спеціальному зошиті, обов'язково зазначаючи в кожній публікації прізвище, ім'я, по батькові автора, назву, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок (якщо використана журнальна стаття, то вказати назву журналу, рік видання та номер, сторінки, на яких опублікована стаття в даному номері).

Виписки із літературних джерел мають бути короткими і чітко сформульованими. Працюючи над літературою, необхідно:

- з'ясувати значення термінів та незнайомих слів;
- виділити основне у прочитаному;
- записати питання, що виникають під час роботи;
- після вивчення літератури поставити перед собою контрольні запитання (наприклад: яка основна ідея автора, які аргументи висуває автор, з чим можна погодитись, з чим можна не погодитись тощо).

7. ЗБИРАННЯ МАТЕРІАЛУ, ЙОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТА ВИКЛАДЕННЯ ЗМІСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Збирання та систематизація теоретичного й практичного матеріалу є важливим і відповідальним етапом у виконанні кваліфікаційної роботи. Нагромадження та систематизацію зібраного матеріалу студент здійснює в процесі виконання науково-дослідної роботи під час навчання та проходження виробничої практики. На практиці студент ґрунтовно знайомиться з об'єктом дослідження, вивчає організаційні, технологічні та економічні особливості процесу діяльності (виробництва).

На першому етапі виконання кваліфікаційної роботи систематизований матеріал групується в певні параграфи, розділи, складається детальний план викладення зібраних та опрацьованих даних, будуються аналітичні таблиці;

готується необхідний графічний матеріал; уточнюється план роботи, визначається необхідність збирання додаткового матеріалу.

На другому етапі формулюються висновки і пропозиції, що впливають із основного змісту роботи, оцінюється можливість їх упровадження в практику роботи підприємства (установи, організації), підраховується ефективність.

На завершальному етапі здійснюється літературна обробка (редагування) кваліфікаційної роботи, уточнюються форма і зміст аналітичних таблиць та графічного матеріалу. Зміст роботи повинен відповідати назві розділів, підрозділів і пунктів, викладатись у логічній послідовності; на сторінках тексту слід виділяти окремі абзаци в межах допустимих норм.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 80 сторінок (не включаючи таблиць і рисунків, що займають окрему сторінку, списку використаних джерел та додатків).

8. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

8.1. Загальні вимоги

Важливим етапом виконання кваліфікаційної роботи магістра є її оформлення. Від того, наскільки відповідально поставиться автор до оформлення своєї роботи, багато в чому буде залежати її якість і підсумкова оцінка.

Кваліфікаційна робота магістра повинна бути виконана з дотриманням вимог до наукових праць, що містяться в національних стандартах ДСТУ.

Роботу оформляють на аркушах формату А 4 (210 x 297 мм). Усі текстові документи (за винятком титульної сторінки, бланку завдання, відгуку, рецензій) повинні мати нумерацію, розташовану в правій верхній частині аркуша.

Роботу друкують на комп'ютері на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 з використанням шрифтів текстового редактора Word (наприклад, Times New Roman) розміром 14 пунктів (мінімальна висота шрифту 1,8 мм) з міжрядковим інтервалом 1,5.

Параметри полів сторінки, мм: верхнє і нижнє – 2,0; лівє – 3,0; правє – 1,0; абзацний відступ – 1,25.

У роботі повинні бути чіткі, не розпливчасті лінії, букви, цифри й інші знаки. Всі рядки повинні бути чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту кваліфікаційної роботи магістра має бути однаковою.

При умові оформлення кваліфікаційної роботи магістра на комп'ютері прийнято виділяти заголовки жирним шрифтом.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності допускається виправляти підчищенням чи зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту машинописним способом чи від руки. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Текст основної частини кваліфікаційної роботи магістра поділяють на розділи, підрозділи, пункти.

Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту з вирівнюванням по середині без крапки наприкінці.

Заголовки підрозділів роботи варто починати з абзацного відступу і друкувати (крім першої великої) малими літерами, не підкреслюючи, без крапки наприкінці. Якщо заголовок складається з двох речень або більше речень, їх розділяють крапкою.

Текст роботи слід розбивати на абзаци. Це полегшує читання й показує, що автор у своєму викладанні переходить до нової думки, нового твердження. Не можна також занадто дробити текст і відокремлювати одну фразу від іншої, якщо між ними існує тісний зв'язок.

Абзаци в тексті починають відступом, рівним 15 мм.

Розділи й підрозділи повинні мати заголовки. Пункти, як правило, заголовків не мають. Заголовки повинні чітко й стисло відбивати зміст розділів, підрозділів.

Відстань між заголовком і текстом повинна складати не менше двох рядків. Відстань між рядками заголовка така, як у тексті, а між заголовком і підзаголовком один рядок, між підзаголовком і текстом також один рядок при комп'ютерному наборі.

Кожен розділ текстового документу слід починати з нової сторінки.

Переноси частин слів в заголовках не допускаються, слова переносяться повністю.

Структурні елементи «АНОТАЦІЯ», «РЕФЕРАТ», «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК

ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують, а їх найменування служать заголовками структурних елементів.

У тексті кваліфікаційної роботи магістра не дозволяється:

а) використовувати скорочення слів, окрім встановлених правилами української орфографії та відповідними стандартами;

б) вживати математичні знаки, а також знаки “№” та “%” без цифр;

в) наводити скорочені позначення фізичних величин, якщо вони вживаються без цифр, за винятком їх наведення в таблицях.

8.2. Нумерація

Розділи, підрозділи слід нумерувати арабськими цифрами.

Розділи роботи повинні мати порядкову нумерацію в межах викладення суті, наприклад 1, 2, 3. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номеру розділу крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу.

Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, розділених крапкою, наприклад «1.1.», «1.2.».

Нумерація пунктів і підпунктів є порядковою в межах відповідних підрозділів чи пунктів, наприклад «2.3.5.» – п'ятий пункт третього підрозділу другого розділу.

При написанні кваліфікаційної роботи магістра слід витримувати структуру й обсяг її окремих частин (підрозділи, пункти підрозділів не повинні бути менш ніж 5 сторінок).

Нумерація сторінок роботи. Сторінки роботи слід нумерувати арабськими цифрами, дотримуючи наскрізної нумерації по всьому тексту. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки наприкінці.

«Титульний аркуш» включають до загальної нумерації сторінок роботи, проте номери сторінок на титульному листі не проставляють.

Окремі сторінки, на яких розташовані ілюстрації і таблиці, також включають у загальну нумерацію сторінок роботи.

8.3. Ілюстрації

Кількість ілюстрацій повинна бути достатньою для пояснення тексту, що викладається.

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми) слід розташовувати в роботі безпосередньо після тексту, у якому вони зазначаються вперше, чи на наступній сторінці. На всі ілюстрації повинні бути дані посилання в основному тексті. При посиланнях на ілюстрації слід писати «...відповідно до рис. 1.2.» при нумерації в межах розділу.

Якщо ілюстрації, розміщені в роботі, створені не автором, надаючи їх обов'язково слід вказати джерело їх походження.

Ілюстрації на аркушах формату більшого за А4 розміщують серед додатків у тому порядку, в якому вони зазначаються в тексті.

Ілюстрація повинна мати назву, яку розміщують під ілюстрацією. При необхідності під ілюстрацією подають пояснюючі дані шрифтом не менш 10 пунктів.

Ілюстрація позначається «Рис.» і нумерується в межах розділу, за винятком ілюстрацій, що наводяться в додатках. Ілюстрації слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу. Номер ілюстрації складається з номера розділу й порядкового номера ілюстрації через крапку, наприклад: «рис. 3.2.» – другий рисунок третього розділу. Якщо в роботі наведена лише одна ілюстрація, то її не нумерують.

Після номеру ілюстрації розміщують її назву, наприклад: «Рис. 3.2. Система базових показників».

Ілюстрації мають бути розташовані так, щоб їх було зручно розглядати без повороту роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Рис. 2.3. Багатокутник конкурентоспроможності АТ «СГ «ТАС», %

8.4. Таблиці

Таблиці застосовують для кращої наочності й зручності порівняння показників. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту над таблицею. Назва таблиці повинна відбивати її зміст, бути точною, стислою.

При перенесенні частини таблиці на ту ж чи іншу сторінки назву розташовують тільки над першою частиною таблиці.

Цифровий матеріал, як правило, оформляють у вигляді таблиць відповідно до поданої схеми побудови таблиць

Таблиця 1.1

Назва таблиці

Головка							Заголовки граф
							Підзаголовки граф
							Рядки (горизонтальні ряди)
	Боковик (Графи заголовків рядків)	для	Графи (колонки)				

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиць, а також лінії зліва, справа і внизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо їх відсутність не утруднює користування таблицею.

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. Вище і нижче таблиці повинно бути залишено не менше одного вільного рядка.

Таблиця може мати назву, яку виконують малими літерами (крім першої великої) і вміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці.

Заголовки граф таблиці починають писати з великої літери, а підзаголовки – із малих, якщо вони складають одне речення із заголовком. Підзаголовки, які мають самостійне значення, починають писати з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць розділові знаки не ставлять. Заголовки ставлять у однині. Діагональне ділення головки таблиці не допускається.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину таблиці під другою, або поруч, або переносячи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її головку і боковик. При поділі таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці.

Слово «Таблиця__» вказують один раз зліва над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть «Продовження таблиці__» із зазначенням номера таблиці. Якщо частини таблиці розміщують поряд, у кожній частині повторюють головку таблиці; при розміщенні частин таблиці одна над другою – повторюється боковик. Для полегшення посилання в тексті пояснювальної записки дозволяється нумерація граф таблиці (табл. 2.1).

Принципи нумерації в таблицях

Назва параметрів	

1	2	3	4	5
1.
2.
3.

Якщо цифрові або інші дані у таблиці відсутні, то у графі ставлять прочерк. Цифри у графах таблиць, як правило, розміщують так, щоб класи чисел у всій графі були точно один над одним.

При вказуванні у таблицях послідовних інтервалів значень величин, що охоплюють усі значення ряду, перед ними пишуть «від», «більше» і «до», маючи на увазі «до ... включно». В інтервалах, що охоплюють будь-які значення величин, між величинами ставлять тире.

Таблиці, за винятком таблиць додатків, слід нумерувати арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах розділів. Номер таблиці складається з номеру розділу і порядкового номеру таблиці, відділених крапкою. При цьому перша цифра – це номер розділу, а друга – порядковий номер таблиці у розділі. Таблиці кожного додатка позначають окремою нумерацією арабськими цифрами з додаванням перед цифрою позначення додатка. Якщо в додатку лише одна таблиця, вона повинна бути позначена «Таблиця В.1», якщо її наведено у додатку В.

На всі таблиці повинні бути посилання в тексті роботи. При посиланні слід писати слово «таблиця (табл. 2.1)» із вказівкою її номера. Наприклад, таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу. Таблицю, залежно від її розміру, розміщують під текстом, у якому вперше дане посилання на неї, чи на наступній сторінці, а, при необхідності в додатку до документа. Допускається розміщувати таблицю уздовж довшої сторони листа.

Нумерація граф таблиці арабськими цифрами допускається лише в тих випадках, коли в тексті документа є посилання на них, при розподілі таблиці на частини, а також при перенесенні частини таблиці на наступну сторінку.

Слово «Таблиця» пишуть один раз праворуч над назвою таблиці. Над іншими частинами праворуч пишуть слова «Продовження табл.» з вказівкою номера (позначення) таблиці, якщо таблиця закінчується, позначають «Закінчення табл. ...».

За необхідністю нумерацію показників, параметрів чи інших даних порядкові номери слід зазначати у першій графі таблиці безпосередньо перед їх найменуванням. Перед числовими значеннями величин порядкові номери в таблицях не проставляються.

У таблиці обов'язково слід показувати одиниці виміру. Якщо всі показники мають однакову розмірність, то вони виносяться в заголовок. У випадку різної розмірності одиниці виміру надаються окремо в заголовках граф чи рядків. Одиниці виміру вказуються в скороченому вигляді відповідно до діючих стандартів.

Якщо цифри чи інші дані в будь-якому рядку таблиці не наводяться, то в ній ставлять прочерк.

8.5. Формули й рівняння

Формули й рівняння розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони подаються, посередині сторінки. Вище й нижче кожної формули чи рівняння повинно бути залишено не менше одного вільного рядка.

Формули й рівняння в роботі слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу.

Номер формули чи рівняння складається з номера розділу та порядкового номеру формули чи рівняння в межах цього розділу, розділених крапкою, наприклад, формула (2.3) – третя формула другого розділу.

Номер формули чи рівняння вказують на рівні формули чи рівняння в дужках у крайньому правому положенні на рядку.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів, що входять до формули чи рівняння, слід наводити безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій їх подано у формулі чи рівнянні.

Пояснення кожного символу й числового коефіцієнта слід надавати з нового рядка. Перший рядок пояснень має починатися з абзацу словом «де» без двокрапки.

Формула може бути виконана машинописним, машинним чи креслярським шрифтом висотою не менш 2,5 мм. Застосування машинописних і

рукописних символів в одній формулі не допускається. Рекомендується застосування редактора формул Microsoft Equation.

Переносити формули чи рівняння на наступний рядок допускається тільки на знаках виконаних операцій, причому знак операції на початку наступної рядка повторюють. При переносі формули чи рівняння на знаку операції «множення» застосовують знак «×».

Формули, що подаються одна за іншою, і не розділені текстом, відокремлюють комою.

Якщо формули наводяться в теоретичній частині, їх слід використовувати і при аналізі фактичного матеріалу.

8.6. Перерахування

Перерахування, в разі необхідності, може бути наведене всередині пунктів чи підпунктів. Перед перерахуванням ставлять двокрапку.

Перед кожною позицією перерахування слід ставити малу літеру українського алфавіту з дужкою або нумерувати.

Перерахування першого рівня деталізації пишуть (друкують) малими літерами з абзацного відступу, другого рівня – з відступом щодо місця розташування перерахувань першого рівня.

8.7. Посилання, виноски й примітки

Якщо автор роботи цитує будь-який матеріал чи наводить фактичні (цифрові) дані, обов'язково слід робити посилання на першоджерело. У тексті посилання на джерела допускається наводити:

а) в порядку вживання;

б) вказувати порядковий номер за списком літературних джерел в алфавітному порядку.

Найбільш часто використовується другий випадок, коли посилання в тексті роблять вказуючи порядковий номер за переліком посилань. У такому разі посилання виділяють двома квадратними дужками, наприклад, «...у роботах [1-7]», чи «... у роботах А.А. Іванова, Б. Б. Петрова, О. В. Малишко та ін. [1-7]». Круглі () чи косі // дужки неприпустимі.

При посиланнях на розділи, підрозділи, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки вказують їх номера. Приклади посилань: «...у розділі 3 ...», «на рис. 2.3. ...», «...у таблиці 3.4 ...», «...(див. табл. 3.4 ...)», «за формулою (2.5)...», «за формулами (3.2)-(3.7)...», «... у дод. В...».

У переліку посилань обов'язково вказувати номер(и) сторінки(ок), звідки береться цитата чи цифрові дані, якщо їх немає в тексті роботи (наприклад [5, с. 327], [17, с. 28; 32, с. 245]). Для Інтернет-посилань обов'язкова вказівка дати звертання до певного інформаційного ресурсу. Серед Інтернет-посилань найбільш доречні посилання на офіційні сайти організацій та установ.

Загальні вимоги до цитування:

а) текст цитати треба починати й закінчувати лапками та наводити в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зберігаючи авторське написання;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту, без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Їх ставлять у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці);

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело.

Пояснення до окремих даних, наведених у тексті чи таблицях, допускається оформляти виносками. Виноски позначаються порядковими знаками (верхній індекс) у вигляді арабських цифр (порядкових номерів) з дужкою праворуч. Усі виноски є посторінковими, тобто нумерація виносок окрема для кожної сторінки. Знаки виносок ставлять безпосередньо після того слова, числа, символу, речення, до якого дається пояснення, і перед текстом пояснення. Текст самої виноски розміщують під таблицею чи внизу сторінки і відокремлюють від таблиці чи тексту лінією довжиною 30-40 мм, проведеною у лівій частині сторінки (це стандартна функція редактора MS-WORD). Текст виноски друкується з мінімальним міжрядковим інтервалом шрифтом розміром не більш 11 пунктів).

Примітки розміщують у роботі за необхідності пояснення змісту тексту чи таблиці ілюстрації. Примітки розташовують безпосередньо після тексту, таблиці, ілюстрації, до яких воно відноситься.

Одна примітка не нумерується. Слово «Примітка» друкують із прописної букви з абзацного відступу, не підкреслюючи, після слова «Примітка» ставлять крапку й у тім же рядку з прописної букви дають текст примітки.

Нижче наведено приклади приміток

Приклад 1.

Примітка. Текст примітки

Кілька приміток нумерують послідовно арабськими цифрами з крапкою. Після слова «Примітка» ставлять двокрапку і з нового рядка з абзацу після номера примітки з прописної букви дають текст примітки.

Приклад 2.

Примітки:

1. Текст примітки

2. Текст примітки

8.8. Перелік використаних джерел

Перелік використаних джерел (перелік посилань) – елемент бібліографічного апарату, що містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю, без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв.

Перелік використаних джерел слід в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

Основна вимога до укладання переліку використаних джерел – однотипне оформлення й дотримання чинного державного стандарту на бібліографічний опис творів друку.

Порядкові номери описів першоджерел у переліку є номерами посилань на джерела в основному тексті роботи.

Усі джерела в переліку посилань подаються мовою оригіналу.

Бібліографічні описи. Об'єктом бібліографічного опису є книга, брошура, однотомне чи багатотомне видання, а також окремий том (випуск) багатотомного чи серійного видання тощо.

Зразки оформлення бібліографічного опису джерел наведено у Додатку Т.

8.9. Додатки

Додатки розташовують у порядку посилань на них у тексті роботи. Кожний додаток слід починати з нової сторінки з вказівкою зверху посередині сторінки слова «Додаток» і його позначення.

Додаток повинен мати заголовок, що записують симетрично щодо тексту з прописної букви окремим рядком.

Додатки позначають великими літерами української абетки Після слова «Додаток» ставиться буква, що позначає його послідовність. Додатки, як правило, надають на аркушах формату А 4. Якщо додаток розміщується на декількох аркушах, то його номер і назва пишуться тільки на першому листі, на інших вказують «продовження дод. А» чи «закінчення дод. А».

Кожен додаток може містити декілька таблиць чи рисунків, що мають порядковий номер в межах додатку. Наприклад: «таблиця Б. 2» – що означає друга таблиця додатку Б.

Ілюстрації, таблиці, формули, що розміщені у розділах додатків, нумерують з урахуванням позначення додатку і номеру розділу, наприклад, рис. В. 1.3 – третій рисунок першого розділу додатку В.

Усі додатки повинні бути перераховані в змісті роботи з вказівкою їхніх номерів і заголовків.

9. ПІДГОТОВКА ВІДГУКУ ТА РЕЦЕНЗІЇ ДЛЯ ДОПУСКУ ДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Завершену кваліфікаційну роботу студент подає керівникові для перевірки та підготовки відгуку на неї. Відгук керівника на кваліфікаційну роботу висвітлює рівень використання студентом магістратури: теоретичних знань для розв'язання задач дослідження; аналіз методики дослідження; оцінку якості вирішення завдань дослідження; аналіз та оцінку запропонованих пропозицій дослідника; участь у науково-дослідній роботі впродовж навчання в університеті; можливість використання пропозицій магістра в практиці роботи суб'єкта господарювання; наявність професійних навичок по спеціальності; відношення до виконання роботи, інформацію про недоліки кваліфікаційної роботи, загальні висновки та оцінку кваліфікаційної роботи.

Керівник оцінює кваліфікаційну роботу записом: «Рекомендується до захисту», а в разі негативної оцінки – «До захисту не рекомендується».

У випадку негативного висновку щодо допуску студента магістратури до захисту, це питання виноситься на розгляд засідання кафедри за участю керівника. До рецензування залучаються науково-педагогічні працівники кафедри.

Для студентів, які навчаються без відриву від виробництва, рецензентом може бути фахівець підприємства, установи, організації тощо, де працює

студент. Коло наукових та фахових інтересів рецензентів має відповідати тематиці кваліфікаційної роботи. Рецензія подається у письмовому вигляді, в довільній формі і має містити такі складові:

- значення теми кваліфікаційної роботи для практики та її актуальності;
- аналіз відповідності змісту кваліфікаційної роботи її меті та завданням;
- визначення глибини висвітлення студентом магістратури реального стану справ у відповідній галузі;
- висновки щодо використання в кваліфікаційній роботі сучасних емпіричних і теоретичних методів дослідження;
- позитивні сторони кваліфікаційної роботи та її недоліки, інші питання на розсуд рецензента;
- оцінку кваліфікаційної роботи (оформлення, стиль і грамотність викладання тощо);
- висновок і рекомендацію щодо можливості допущення кваліфікаційної роботи до захисту і, за бажанням, може бути висловлено зауваження та думку про оцінку кваліфікаційної роботи за чотирибальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Рецензент має підписати рецензію із зазначенням свого прізвища, імені, по батькові, місця роботи і посади, яку займає.

Завершена кваліфікаційна робота, підписана автором, разом з відгуком керівника та рецензією подається на випускову кафедру, де проводиться її попередній захист.

Термін подання роботи – не пізніше ніж за 10 днів до захисту перед екзаменаційною комісією.

Студент, у якого кваліфікаційна робота не відповідає вимогам щодо змісту та оформлення, підготовлена без дотримання затвердженого плану, не містить матеріалів конкретного дослідження, обґрунтованих пропозицій, містить академічний плагіат, не має відгуку, рецензії, до захисту не допускається.

10. ПІДГОТОВКА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Основна мета презентації – це забезпечення стислого та наочного подання основних результатів кваліфікаційної роботи.

При створенні презентації студенти повинні вирішити два важливих завдання:

1. Створити короткий анотований конспект свого виступу.
2. Викласти результати досліджень та їх основні положення.

Презентацію до кваліфікаційної роботи рекомендується виконувати за допомогою програмного забезпечення MS PowerPoint.

Структура презентації:

1-й слайд – тема кваліфікаційної роботи, прізвище імя по батькові доповідача та керівника, рік захисту;

2-й слайд – актуальність теми кваліфікаційної роботи та проблема дослідження;

3-й слайд – об'єкт, предмет дослідження;

4-й слайд – головна мета та задачі кваліфікаційної роботи;

5-й слайд – методи дослідження. На наступних слайдах відображається опис даних, які отримані в дослідженні, їх статистичне обґрунтування, в тому числі з використанням комп'ютерних програм.

На останніх одному-двох слайдах відображаються загальні висновки та рекомендації до впровадження результатів кваліфікаційної роботи. Кількість окремих слайдів презентації залежить від особливостей доповіді студента магістратури.

При розробці презентації рекомендується дотримуватися таких вимог:

- тривалість доповіді 7-10 хв.;
- максимальна кількість слайдів не повинна перевищувати 10;
- використовуються ключові слова і фрази, а не речення;
- текстовий матеріал подається у схемах та організаційних діаграмах, числовий – у таблицях або діаграмах (графік – демонстрація змін у часі, діаграма – демонстрація відношення частини до цілого, гістограма – демонстрація порівнянь);

- матеріал має бути підкріплений графічними зображеннями та відеофрагментами;
- дотримана логіка викладу та грамотність;
- доповідь магістра доповнює інформацію на слайді, а не дублює її;
- ефекти анімації не заважають сприйняттю, а акцентують увагу на потрібних моментах доповіді;
- текст легко читається (мінімальний розмір шрифту 20, напівжирний);
- фон, колір тексту та діаграм пасують і відповідають правилу 3 основних кольорів та їх відтінків;
- шаблон оформлення однаковий для всіх слайдів презентації;
- дотримується контраст між текстом, фоном і графікою.

Створення презентації – справа особлива, що залежить від рис характеру доповідача та аудиторії, перед якою робиться доповідь. Але бажано при їх створенні дотримуватись таких рекомендацій:

- використовуйте (за можливістю) стандартні шаблони презентацій, бо вони вже пророблені дизайнерами;
- пам'ятайте, що погляд завжди спускається з правого верхнього кута в лівий нижній кут, тому розміщуйте більш важливі об'єкти у правому верхньому куті, а в лівому нижньому – менш важливі;
- враховуйте умови розділення слайда документа на різні зони;
- урівноважуйте об'єкти відносно «золотої лінії»;
- пам'ятайте, що у перший момент сприйняття увага привертається до кутів слайда;
- обирайте необхідний стиль розмітки і рідше користуйтеся розміткою «Пустий слайд»;
- притримуйтесь того, що вільна, «невикористана» площа наочної поверхні, може становити до 30%; використана – не більше 70%;
- обережно змінюйте фон і кольорові співвідношення тексту та фону;
- пам'ятайте, що команда «Застосуйте шаблон оформлення» діє на всі слайди вашої презентації і не може бути застосована тільки до цього слайда;
- використовуйте короткі текстові описи, якомога більше таблиць, схем, діаграм, рисунків та ін.;
- пам'ятайте: щоб об'єкт з'явився, а потім зник, створіть два однакових слайди, але на другому відключіть ефекти анімації;

- не застосовуйте яскравих і строкатих допоміжних об'єктів;
- не застосовуйте багато ефектів анімації;
- обережно використовуйте ефекти анімації:
 - «виповзання» – він надто повільний;
 - «поява тексту по літерах» – він також суттєво призупинить вашу презентацію;
- для «останніх» об'єктів, інакше вони почнуть пересікати попередні та мерехтіти в очах;
 - пам'ятайте, що не варто без особливої необхідності застосовувати ефекти до заголовків слайда;
 - дотримуйтесь єдиного стилю розміщення об'єктів;
 - оберіть певні (однакові) типи ефектів для однакових за суттю об'єктів;
 - пам'ятайте: на читання кожних 6 символів потрібно мінімум 1 секунда, а сумарний час «проявлення» слайда не повинен перевищувати 3-5 секунд, крім випадку, коли вам дійсно необхідно затримати появу об'єкта.

Основні рекомендації до відображення тексту:

- лаконічний текст сприймається краще, ніж текст, засмічений додатковими елементами;
 - в горизонтальній колонці бажано використовувати не більше 40-50 знаків, в тексті з більш довгими рядками важче шукати початок наступного рядка;
 - шрифт, що найкраще читається, – 16-20 розміру, через два інтервали, не використовуйте шрифтів менше 10 пунктів;
 - виділення (напівжирний, курсив, ущільнений шрифт) треба використовувати обережно; надлишок виділених фрагментів може виглядати нав'язливо;
 - доцільно використовувати короткі абзаци, які містять перевагу над довгими, не розбитими на абзаци текстами;
 - текст з обрамленням привертає більш пильну увагу, ніж без нього.

При створенні таблиць на презентації необхідно дотримуватись таких рекомендацій:

- частіше застосовуйте лінії товщиною в 0,5 або 1 пункт;
- не застосовуйте ліній товщиною більше 3-4 пунктів;
- не використовуйте більше 3-х стилів ліній у вашій таблиці;

- уникайте оформлення таблиці подвійними лініями;
- застосовуйте центровані абзаци в заголовках таблиці;
- не використовуйте більше двох варіантів заливки таблиці;
- уникайте заливки таблиці сірим кольором (інтенсивність понад 30);

забезпечуйте зазор між текстом таблиці та її границею не менше 3 пунктів, а краще 6 або 9 пунктів;

- формуйте таблицю так, щоб був виділений тільки один рядок (колонка) з найважливішим результатом.

При використанні діаграм дотримуйтесь таких рекомендацій:

- не зловживайте ефектами об'єму, інакше ви втратите наочність вашої діаграми;

- використовуйте різноманітні варіанти штрихів;

- виділяйте червоним кольором найважливіший графік;

- використовуйте максимально контрастні кольори для різних графіків (краще різноманітні штрихи);

- не використовуйте велику кількість графіків на одній діаграмі.

При застосуванні та виборі кольорів пам'ятайте, що по рангу комфортності-дискомфортності колірні поєднання розташовуються в наступному порядку:

1. Зона комфортності: синій на білому, чорний на жовтому, зелений на білому, чорний на білому, жовтий на чорному, білий на чорному, зелений на червоному, червоний на жовтому.

2. Нейтральне сприймання: білий на синьому, червоний на білому, синій на жовтому, оранжевий на чорному, жовтий на синьому, оранжевий на білому, білий на зеленому.

3. Зона дискомфорності (не рекомендується використовувати): червоний на зеленому, коричневий на білому, білий на коричневому, коричневий на жовтому, жовтий на коричневому, білий на червоному, жовтий на червоному.

Презентація повинна бути виконана на день попереднього захисту кваліфікаційної роботи на кафедрі. Презентація подається студентом в роздрукованому вигляді членам екзаменаційної комісії під час проведення захисту кваліфікаційних робіт.

11. ПІДГОТОВКА ДОПОВІДІ ДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Отримавши позитивні відгук і дві рецензії, студент приступає до підготовки доповіді й ілюстративного матеріалу (таблиць, схем, діаграм і графіків) для виступу на захисті.

Підготовка доповіді по кваліфікаційній роботі можлива лише за умови її повної готовності.

Структура доповіді має включати три взаємопов'язані частини:

1. Вступна, яка в основних моментах повторює вступ до кваліфікаційної роботи магістра, де висвітлюється:

- а) актуальність обраної теми (2-3 речення);
- б) мотив обрання саме цієї теми (1 речення);
- в) наукова ідея (концепція, головна ідея) дослідження (1 речення);
- г) суть мети дослідження і чому саме воно сприятиме, тобто що воно забезпечить для конкретної галузі науки (1 речення);
- д) узагальнені завдання (3-4 речення);
- е) об'єкт і предмет дослідження (1 речення);
- ж) основні методи, завдяки яким отримано фактичний матеріал дослідження, з вказівкою при розгляді якого саме явища (предмета) вони були застосовані (4-5 речень);
- з) склад і загальна структура кваліфікаційної роботи магістра (1 речення).

2. Результативна, яка базується на загальних висновках кваліфікаційної роботи магістра:

- а) суть новизни (1 речення);
- б) практична цінність результатів, тобто де вони можуть бути застосовані (1 речення).

Доповідь, як правило, починається словами: «Шановний голово, шановні члени екзаменаційної комісії! Вашій увазі пропонується стислий виклад змісту кваліфікаційної роботи магістра, виконаної на тему (назва кваліфікаційної роботи магістра)...» Текст доповіді має розкривати суть, теоретичне і практичне значення проведеної роботи й базуватися на результатах наукових досліджень. Завершальні слова доповіді: «Доповідь закінчена, дякую за увагу!». Слід пам'ятати, що основний зміст і наукова новизна повинні проходити

червоною лінією від результатів аналізу розглянутого явища (процесу) до висновків і обґрунтування нових положень до апробації і використання науково-обґрунтованих рекомендацій.

Структура доповіді:

1. Вступ

Шановний голову, шановні члени екзаменаційної комісії!

До вашої уваги пропонується короткий виклад змісту кваліфікаційної роботи магістра, яка виконана на тему «Впровадження системи інноваційного управління на підприємстві» (на прикладі ...).

- 1.1. Актуальність теми.
- 1.2. Мета кваліфікаційної роботи магістра.
- 1.3. Завдання дослідження.
- 1.4. Об'єкт дослідження.
- 1.5. Предмет дослідження.
- 1.6. Методи дослідження.
- 1.7. Апробація результатів дослідження.
- 1.8. Структура роботи.

2. Характеристика основних пропозицій та рекомендацій.

- 2.1. У розділі 1;
- 2.2. У розділі 2;
- 2.3. У розділі 3;

3. Висновки.

Доповідь закінчено, дякую за увагу!

По тексту доповіді повинні бути зазначені місця, де магістрант, розкриваючи зміст кваліфікаційної роботи магістра, вказує, що те чи інше положення (явище, результати аналізу або те, що обґрунтовано і рекомендується) представлено на аркушах 1, 2 тощо. Під час доповіді посилання на усі підготовлені аркуші (слайди, схеми, креслення, діаграми) є обов'язковими. Вони наочно переконують студентів та комісію у логічності проведення дослідження й закономірності одержаних об'єктивних результатів, чинників, критеріїв.

Наочні матеріали мають бути оформлені у вигляді плакатів (на аркушах формату А1 або А4), слайдів для демонстрації на проекторі, відеоматеріалів, в

тому числі з використанням комп'ютерних можливостей (наприклад, програми Microsoft PowerPoint). Якщо наочні матеріали надаються у вигляді комплектів матеріалів на аркушах А4, кількість комплектів повинна бути достатньою для ознайомлення з матеріалами як усіх членів комісії, так і усіх присутніх на захисті кваліфікаційної роботи магістра. Комплекти ілюстративних матеріалів обов'язково повинні мати титульний аркуш. Рекомендована (оптимальна) кількість наочних матеріалів становить від п'яти до десяти, з яких 2-3 присвячені розв'язанню винесених на захист наукових положень (з відображенням особистого внеску магістранта в отриманні практичних результатів).

При підготовці до захисту доцільно ще раз уважно переглянути весь текст кваліфікаційної роботи магістра, а також зауваження і побажання рецензентів.

До дня захисту треба підготувати:

- основні публікації за темою кваліфікаційної роботи магістра;
- текст виступу на захисті у формі доповіді за результатами науково-дослідної роботи;
- аналітичні таблиці, схеми, діаграми та графіки, взяті з тексту кваліфікаційної роботи магістра і відповідним чином підготовлені для демонстрації в залі засідання екзаменаційної комісії;
- слайди, матеріали, комп'ютерні диски (за потребою).

12. ПОРЯДОК ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ У ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ

Не пізніше як за один робочий день до захисту усі студенти повинні надати секретарю ЕК наступні документи:

1. Індивідуальний навчальний план студента.
2. Зшити кваліфікаційної роботу.

Графічний матеріал, крім копій для членів ЕК, залишається у магістранта. Демонстраційні засоби необхідно розмістити в аудиторії, де проводиться засідання ЕК, і перевірити їхню працездатність. Відповідно до встановленого графіка захисту студент, що захищається, готує демонстраційний матеріал.

Плакати слід розташовувати в тій послідовності, в якій вони згадуються в доповіді.

Захист кваліфікаційної роботи магістра проходить у такому порядку:

1. Голова ЕК повідомляє про початок захисту і надає слово магістранту.
2. Протягом 8-10 хвилин магістрант робить доповідь, про закінчення якої варто повідомити членам ЕК, щоб не виникало незручної паузи.
3. Члени ЕК задають запитання. Як правило, першим задає запитання голова ЕК, потім інші фахівці й завершують представники кафедри з спеціальної частини кваліфікаційної роботи магістра. Звичайно, кожен член ЕК задає від одного до трьох запитань, але бувають і винятки. Відповіді на запитання повинні бути короткими і по суті питання.
4. Після закінчення відповідей на запитання членів ЕК секретар зачитує відгук керівника та рецензію на кваліфікаційну роботу магістра. Магістранту надається можливість відповісти на зауваження рецензента.
5. Якщо у присутніх запитання відсутні, голова повідомляє про закінчення захисту. Уся процедура захисту, як правило, займає близько 20 – 30 хвилин, однак можуть бути і винятки.
6. Після захисту останнього магістранта починається закрите засідання ЕК, де відбувається колегіальне обговорення оцінок і підводяться підсумки роботи комісії.
7. По закінченні закритого засідання магістрантів запрошують в аудиторію, де голова ЕК повідомляє результати захисту, відзначає практичну цінність та інші позитивні сторони (чи недоліки) представлених кваліфікаційних робіт, вітає магістрів зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» і оголошує засідання закритим.

Помилки при захисті кваліфікаційних робіт

Помилки, що зустрічаються при захистах кваліфікаційних робіт, дуже різноманітні й залежать від теми й особливостей роботи. Вони безпосередньо впливають на оцінку, яку отримує при захисті магістрант. Нижче наводяться деякі типові помилки, в основному пов'язані з недостатньою підготовкою до захисту роботи.

1. Доповідь погано підготовлена і перевищує встановлений регламентом час. Голова перериває магістранта, просить дотримуватися регламенту і закінчувати доповідь. У результаті цього в доповіді, як правило, упускаються

головні моменти й членам ЕК важко представити загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра.

2. Невдала структура доповіді, в результаті чого не зрозуміло, що повинен був зробити автор роботи і що він зробив. Внаслідок цього члени ЕК починають задавати питання по тих напрямках, якими автор роботи не займався.

3. Магістранту важко назвати інші області застосування його розробки, крім тієї, що розглянута в його роботі.

4. Магістрант відповідає не на те запитання, яке було йому задано.

5. Магістрант не може відповісти на зауваження рецензента, що були відомі йому заздалегідь.

6. Магістрант погано орієнтується в представленій до захисту роботі, автором якої він є.

7. Магістрант не може відповісти на прості запитання, пов'язані з темою його роботи.

13. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Результати захисту кваліфікаційної роботи магістра визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», які оголошуються в цей же день (одразу ж після оформлення протоколів засідання екзаменаційної комісії, підписаних головою та членами комісії, які брали участь у засіданні).

Рішення екзаменаційної комісії про остаточну оцінку захисту кваліфікаційної роботи магістра приймається відкритим голосуванням (звичайною більшістю голосів членів комісії, котрі брали участь у засіданні) на закритому засіданні екзаменаційної комісії та ґрунтується на рецензіях, відгуку наукового керівника, доповіді й відповідях студента в процесі захисту.

Для максимальної об'єктивності в оцінці приймаються в розрахунок наступні критерії:

- вміння чітко висловлювати свої думки;
- обґрунтованість мети, причини дослідження, логічність поставлених завдань і шляхи їх вирішення;
- адекватність у визначенні проблем;

- відповідність розробки, аналізу, рішення проблеми кваліфікаційному рівневі магістра;
- змістовність і цілісність структури роботи;
- інформативність заголовків і підрозділів щодо їхнього змісту, а також їх зв'язок з іншим текстом;
- логічний зв'язок між проблемою і розподілом роботи на розділи і підрозділи;
- оригінальність, новизна погляду на об'єкт і предмет дослідження;
- вміння знаходити й опрацьовувати інформацію;
- використання сучасних методів обробки й аналізу інформації;
- надійність методів дослідження;
- достатність глибини досліджень;
- ґрунтовність отриманих теоретичних висновків;
- чіткість висновків і рекомендацій;
- практична цінність результатів дослідження й можливість їх впровадження;
- внесок студента в дослідження цієї проблеми, самостійність в роботі;
- наявність всіх необхідних структурних елементів в роботі та їх логічна послідовність;
- зовнішній вигляд кваліфікаційної роботи магістра.

Кваліфікаційна робота магістра повинна включати висновки з кожного розділу, які мають показати її наукову й практичну значущість.

Під час захисту також оцінюються ясність і ґрунтовність доповіді, відповідей на питання, пояснень, наявність комунікативних навичок, таких як уміння слухати, викладати свої думки, вести бесіду.

Студент повинен не лише написати добру роботу, а й вміло її захищати.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку захисту кожної кваліфікаційної роботи магістра повідомляється після закінчення захисту всіх робіт, передбачених порядком денним даного відкритого засідання.

Студент, який виконав роботу вчасно, але отримав під час захисту незадовільну оцінку, тобто не захистив кваліфікаційну роботу магістра, відраховується з закладу вищої освіти.

**Типова тематика кваліфікаційних робіт
зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»**

1. Управління системою мотивації персоналу на суб'єкті малого підприємництва.
2. Управління продуктивністю праці на суб'єкті малого підприємництва.
3. Управління корпоративною культурою на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
4. Управління конкурентоспроможністю суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
5. Аналіз ефективності рекламної кампанії в Інтернеті на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі
6. Аналіз споживчої поведінки суб'єкта господарювання у сфері торгівлі на основі аналізу покупок через Інтернет.
7. Управління оборотними коштами на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі
8. Розробка стратегії ціноутворення для підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі на ринку.
9. Розробка стратегії ціноутворення для підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі на ринку.
10. Управління інноваційними процесами на суб'єкті малого підприємництва.
11. Розробка ефективної системи лояльності клієнтів на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
12. Управління розвитком логістичних процесів на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
13. Реалізація стратегії сталого розвитку на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.

14. Формування ефективної комунікаційної стратегії на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
15. Управління ефективністю виробничих процесів на суб'єкті малого підприємництва.
16. Розробка стратегії входження на нові ринки збуту на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
17. Впровадження системи управління якістю на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
18. Управління розвитком інноваційних продуктів та послуг на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
19. Розробка стратегії мінімізації ризиків на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
20. Управління ефективністю використання соціальних мереж у маркетингових цілях на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
21. Розробка стратегії управління брендом на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва
22. Управління витратами та оптимізація бізнес-процесів на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
23. Аналіз інноваційних технологій у виробництві та їх впровадження на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва.
24. Розробка програми підвищення конкурентоспроможності на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
25. Управління робочим капіталом на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
26. Реалізація стратегії розвитку електронної комерції на суб'єкті господарювання у сфері торгівлі.
27. Впровадження ефективної системи управління персоналом на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
28. Аналіз ефективності стратегії цифрової трансформації на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.

29. Розробка стратегії управління запасами на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
30. Управління розвитком інноваційних каналів збуту на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
31. Реалізація стратегії ведення бізнесу в умовах війни росії проти України на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
32. Розробка системи управління ризиками суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
33. Управління взаємовідносинами зі стейкхолдерами суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
34. Аналіз та оптимізація ланцюга постачання на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
35. Стратегічне управління ефективністю рекламної діяльності суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
36. Управління інноваційним розвитком суб'єкта господарювання у сфері підприємництва.
37. Впровадження системи ефективного управління клієнтськими відносинами на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
38. Розробка стратегії використання штучного інтелекту у бізнес-процесах. на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
39. Управління розвитком та впровадженням нових технологій у виробництво на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
40. Аналіз та оптимізація фінансової стратегії на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
41. Управління збутовими стратегіями та каналами дистрибуції суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
42. Аналіз та оптимізація логістики на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі
43. Розробка стратегії корпоративного соціального відповідального бізнесу на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.

44. Управління корпоративною культурою суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
45. Впровадження технологій блокчейну для оптимізації бізнес-процесів на суб'єкті господарювання у сфері торгівлі.
46. Розробка стратегії управління інтелектуальною власністю на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі
47. Управління роботизацією та автоматизацією виробничих процесів на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
48. Аналіз та оптимізація роботи контакт-центру для покращення обслуговування клієнтів на суб'єкті господарювання у сфері торгівлі.
49. Розробка стратегії використання Big Data для прийняття управлінських рішень на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
50. Управління екосистемою розвитку суб'єкта господарювання у сфері підприємництва / торгівлі в цифровій економіці.
51. Розробка стратегії кібербезпеки для захисту даних та інформації на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
52. Управління інтеграцією та об'єднанням суб'єктів господарювання у сфері підприємництва / торгівлі в умовах ринкових змін.
53. Розробка стратегії кризового управління в умовах війни росії проти України на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
54. Розробка стратегії корпоративної соціальної відповідальності в умовах війни росії проти України на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
55. Використання SWOT-аналізу для розробки стратегій розвитку суб'єктів господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.
56. Розробка стратегій використання соціальних мереж у сфері електронної комерції.
57. Розробка стратегії фінансування та залучення капіталу для інвестиційних проектів суб'єктом господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.

58. Розробка стратегії підвищення мотивації та стимулювання на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.

59. Розробка стратегії використання бізнес-аналітики для зменшення ризиків на суб'єкті господарювання у сфері підприємництва / торгівлі.

60. Розробка стратегії розвитку Інтернет-магазину в епоху цифрової трансформації.

Приклад оформлення титульного аркуша

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

(назва інституту, факультету)

Кафедра підприємництва, торгівлі та прикладної економіки

(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Магістр

(освітній рівень)

на тему:

**«СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи ПТ-М21
напряму підготовки (спеціальності)
076 «Підприємництво та торгівля»,
освітньої програми «Підприємництво та
торгівля»

(шифр і назва спеціальності)

Гарган В.В.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник Ємець О.І.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Петренко І.В.

(прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ – 2024 р.

Приклад оформлення завдання до кваліфікаційної роботи

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Інститут, факультет Економічний

Кафедра підприємництва, торгівлі та прикладної економіки

Освітній рівень магістр

Напрямок підготовки (спеціальність) 076 «Підприємництво та торгівля»,
освітньої програми «Підприємництво та торгівля»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

(підпис)

Пилипів Н.І.

(прізвище, ініціали)

“ _ ” _____ 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Гарган Василь Валерійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Стратегічне планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності»

керівник роботи Ємець Ольга Іванівна, кандидат економічних наук, доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені протоколом вченої ради економічного факультету від 29.11.2023 р. № 3,
уточнено тему і затверджено рецензентів протоколом вченої ради економічного факультету від 21.12.2023 р. № 3.

2. Строк подання студентом роботи до 10.12.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: статистичні дані, інформація з інтернет-ресурсів, офіційних сайтів Кабінету міністрів України та відповідних міністерств та відомств

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні засади суті стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності суб'єкта господарювання

2. Аналіз підходів до стратегічного планування в умовах невизначеності на ТОВ «МІСОЛЬ»

3. Розробка стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності

5. Перелік графічного матеріалу 17 таблиць, 8 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Ємець О.І., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки		
Розділ 2	Ємець О.І., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки		
Розділ 3	Ємець О.І., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки		

7. Дата видачі завдання 30.10.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні засади суті стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності суб'єкта господарювання	<u>до 30.03.2024 р.</u>	
2.	Аналіз підходів до стратегічного планування в умовах невизначеності на ТОВ «МІСОЛЬ»	<u>до 30.06.2024 р.</u>	
3.	Розробка стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності	<u>до 30.11.2024 р.</u>	

Студент _____ Гарган В.В. _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Ємець О.І. _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Приклад оформлення відгуку наукового керівника
Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
Економічний факультет
Кафедра підприємництва, торгівлі та прикладної економіки

ВІДГУК

*Наукового керівника, доцента, кандидата економічних наук
Ємець Ольги Іванівни
на кваліфікаційну роботу магістра 2-го курсу групи ПТ – М21
Гаргана Василя Валерійовича
на тему: «Стратегічне планування розвитку підприємницької діяльності
в умовах невизначеності»*

Актуальність теми. Актуальність дослідження стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності обумовлена сучасними викликами глобальної економіки. Зростаюча нестабільність на ринках, викликана політичними конфліктами, змінами регуляторних політик, екологічними загрозами та швидким технологічним розвитком, змушує підприємства адаптуватися до нових умов. Традиційні моделі стратегічного планування не завжди враховують ризики та можливості, які виникають в умовах невизначеності. Все це зумовлює актуальність теми.

Мета дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробці теоретичних засад і практичних рекомендацій для стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження вибрано ТОВ «МІСОЛЬ», м. Івано-Франківськ.

У першому розділі «Теоретичні засади суті стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності суб'єкта господарювання» досліджуються суть стратегічного планування та теоретичні підходи до прийняття рішень в умовах невизначеності.

У другому розділі «Аналіз підходів до стратегічного планування в умовах невизначеності» подано загальну характеристику фінансово-економічного стану досліджуваного підприємства, запропоновано, що ефективне управління

підприємством у таких умовах є вирішальним для забезпечення його довготривалої стійкості, конкурентоспроможності та розвитку. Доведено, що вивчення нових підходів до стратегічного планування є надзвичайно важливим для підприємств, які прагнуть залишатися успішними в умовах постійних змін.

У третьому розділі «Розробка стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності» викладено моделі стратегічного управління підприємством в умовах невизначеності, а також використано цифрові технології для прогнозування і моніторингу змін.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні дієвих інструментів стратегічного планування, які допоможуть підприємствам ефективно реагувати на невизначеність ринку та знижувати ризики. Запропоновані рекомендації сприятимуть оптимізації бізнес-процесів, забезпечуючи стійкий розвиток підприємств навіть в умовах нестабільного зовнішнього середовища і можуть частково бути впроваджені в практику діяльності ТОВ «МІСОЛЬ».

Реалізація результатів дослідження: Теоретичні та методологічні розробки, викладені в роботі, доповідались автором на звітній науково-практичній конференції викладачів та студентів економічного факультету. За темою кваліфікаційної роботи опубліковано 1 наукову працю.

Недоліки: 1. У питанні «Теоретичні засади суті стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності суб'єкта господарювання» автор дещо обмежився оглядом літературних джерел з даного питання, упустивши в той же час питання PESTLE-аналізу. 2. На нашу думку, зміст питання «Розробка алгоритму стратегічного планування для підприємств» другого розділу роботи не в повній мірі відповідає назві, оскільки в ньому значну увагу сконцентровано на напрямках стратегічного управління підприємством в умовах невизначеності. Всі ці зауваження не змінюють загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок: Кваліфікаційна робота Гаргана Василя Валерійовича на тему «Стратегічне планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності» є завершеним, самостійно проведеним

науковим дослідженням, за змістом та оформленням відповідає вимогам МОН України, а її автор заслуговує на присвоєння кваліфікації магістра з підприємництва та торгівлі за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля».

Оцінка: заслуговує оцінки «добре».

05 грудня 2024 р.

О.І. Ємець

Приклад оформлення зовнішньої рецензії (наукової)
Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра менеджменту і маркетингу

РЕЦЕНЗІЯ НА КАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
магістра *другого* курсу групи *ПТ-М21*
Гаргана Василя Валерійовича
на тему: «Стратегічне планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності»

У сучасних умовах глобалізації та постійних змін на світовому ринку, підприємницька діяльність стикається з безпрецедентним рівнем невизначеності. Економічні, політичні та соціальні фактори можуть впливати на стабільність бізнесу, створюючи нові виклики для його розвитку. Актуальність теми даної роботи полягає в тому, що стратегічне планування, як один із ключових елементів управління підприємством, набуває особливого значення, оскільки дає можливість передбачати потенційні загрози, оптимізувати ресурси та швидко реагувати на зміни. Проте, в умовах невизначеності традиційні підходи до планування часто виявляються недостатніми, що потребує впровадження інноваційних методів та гнучких стратегій.

У науковому дослідженні автор здійснив SWOT-аналіз та сценарний аналіз, а також окреслив методології прогнозування і адаптації бізнесу до змін на підприємстві. Дослідження присвячене вивченню особливостей стратегічного планування в умовах невизначеності та розробці рекомендацій для підприємств, які прагнуть забезпечити свою стійкість і конкурентоспроможність на ринку.

Щодо недоліків, то слід відмітити, що у роботі в недостатній кількості посилання на літературні джерела, зокрема іноземні.

Кваліфікаційна робота Гаргана Василя Валерійовича на тему: «Стратегічне планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності» у цілому виконана відповідно до вимог, які ставляться МОН України до такого виду наукових робіт, заслуговує позитивної оцінки, а її автор заслуговує на присвоєння кваліфікації магістра з прикладної економіки за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля».

К.е.н., доцент

С.Я. Шурпа

Приклад оформлення анотації**АНОТАЦІЯ**

Гарган В.В. Стратегічне планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього рівня «магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля». Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2024.

Розглянуто теоретичні аспекти стратегічного планування і його еволюційні етапи, а також розкрито теорії стратегічного управління та їх адаптація до умов невизначеності. Проаналізовано види невизначеності, а зокрема: економічна, політична, технологічна, екологічна, визначено вплив глобалізації та цифрових технологій на зростання рівня невизначеності на стан досліджуваного підприємства.

Досліджено стратегії управління ризиками, а також визначено підходи до прийняття рішень в умовах невизначеності.

Ключові слова: стратегії, стратегії, невизначеність, ризики, підприємницька діяльність, управління ризиками, адаптивність бізнесу, економічна стійкість.

SUMMARY

Harhan V. Strategic planning of business development in conditions of uncertainty. – Manuscript.

Research for obtaining a master's degree in the specialty 076 "Entrepreneurship and trade" (Entrepreneurship and trade). Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk, 2024.

The theoretical aspects of strategic planning and its evolutionary stages are considered, as well as the theories of strategic management and their adaptation to conditions of uncertainty are revealed. The types of uncertainty are analyzed, in particular: economic, political, technological, environmental, and the impact of globalization and digital technologies on the growth of the level of uncertainty on the state of the enterprise under study is determined.

Risk management strategies have been studied, and approaches to decision-making in conditions of uncertainty have also been determined.

Key words: strategies, strategies, uncertainty, risks, entrepreneurial activity, risk management, business adaptability, economic sustainability.

**Приклад оформлення реферату
РЕФЕРАТ**

Кваліфікаційна робота містить 84 сторінки, 17 таблиць, 8 рисунків, 5 додатків, список джерел з 60 найменувань.

«Стратегічне планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності»

Предметом дослідження є основні методи та інструменти стратегічного планування в умовах невизначеності.

Об'єктом дослідження виступає ТОВ «МІСОЛЬ».

Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробці теоретичних засад і практичних рекомендацій для стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності.

Завданнями роботи є:

- визначити сутність та концепції стратегічного планування;
- дослідити стадії невизначеності в економіці та її вплив на підприємницьку діяльність;
- розкрити роль стратегічного планування для подолання ризиків у невизначеності;
- ознайомитися та охарактеризувати характеристику фінансово-економічного стану ТОВ «МІСОЛЬ»;
- провести аналіз системи управління ризиками в підприємницькій діяльності;
- розкрити кейси успішного стратегічного планування в умовах невизначеності;
- окреслити підходи до адаптації підприємств до змінних умов;
- запропонувати концепцію розробки алгоритму стратегічного планування для підприємств;
- впровадити модель стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності.

За результатами дослідження сформульовані висновки і пропозиції, котрі вказують на глибоке теоретичне обґрунтування обраної теми, а також на дієві практичні результати проведеного дослідження.

Одержані результати можуть бути використані у покращенні процесу стратегічного планування на досліджуваному підприємстві.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023-2024 р.

Рік захисту роботи 2024 р.

Приклад оформлення змісту роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	6
1.1. Сутність та концепції стратегічного планування	6
1.2. Невизначеність в економіці та її вплив на підприємницьку діяльність	12
1.3. Роль стратегічного планування для подолання ризиків у невизначеності	21
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ НА ТОВ «МІСОЛЬ»	31
2.1. Загальна характеристика фінансово-економічного стану ТОВ «МІСОЛЬ»	31
2.2. Аналіз системи управління ризиками в підприємницькій діяльності	36
2.3. Кейси успішного стратегічного планування в умовах невизначеності	44
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	52
3.1. Підходи до адаптації підприємств до змінних умов	52
3.2. Розробка алгоритму стратегічного планування для підприємств	61
3.3. Модель стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності	69
Висновки до розділу 3	75
ВИСНОВОК	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	85

Приклад оформлення вступу роботи

ВСТУП

Сучасне підприємницьке середовище характеризується високим рівнем невизначеності, зумовленої глобальними економічними змінами, політичними кризами, кліматичними викликами та стрімким розвитком технологій. У цих умовах стратегічне планування стає критично важливим для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності бізнесу.

Ефективні стратегії розвитку допомагають підприємствам не лише адаптуватися до змін, але й знаходити нові можливості для зростання. Водночас, невизначеність ускладнює процес прийняття рішень і підвищує ризики, що вимагає нових підходів до управління. Дослідження стратегічного планування в умовах невизначеності дозволить розробити практичні інструменти для оптимізації бізнес-процесів та підвищення адаптивності підприємств.

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених займаються пошуком відповідей на питання щодо впровадження ефективних стратегій розвитку. Серед них можна виділити А. Бланка, М.Я. Коробова, О.Д. Василика, В.М. Іваненка, В.В. Ковальова, С. Шкарабана, М. Сапачова, В.Ю. Єдинак, І.О. Перерва, В.М. Опаріна, А.А. Марченка, Ван Хорна та інших. Огляд вітчизняної економічної літератури показує, що автори приділяють багато уваги саме процесу стратегічного планування для прогнозування ризиків та ідентифікації можливостей.

Необхідні додаткові дослідження для оцінки ефективності нових моделей стратегічного планування в умовах невизначеності, особливо в контексті їх практичного застосування в різних бізнес-середовищах та географічних регіонах, а тому виникає необхідність продовжувати дослідження даної теми.

Актуальність обраної теми полягає у розгляді особливостей стратегічного планування у вітчизняних підприємствах та вивченні сучасних умов розвитку підприємств в Україні, які істотно відрізняються від тих, що існують у країнах з розвинутою економікою. Це вимагає створення нових методів, моделей та механізмів стратегічного управління, які враховують особливості вітчизняного контексту.

Мета дослідження полягає у розкритті сутності та теоретико-методичних засад стратегічного планування вітчизняних підприємств за умов ринкової економіки, а також дослідження особливостей, проблем та альтернативних напрямків стратегічного розвитку вітчизняних підприємств в умовах невизначеності.

Завдання дослідження:

- визначити сутність та концепції стратегічного планування;
- дослідити стадії невизначеності в економіці та її вплив на підприємницьку діяльність;
- розкрити роль стратегічного планування для подолання ризиків у невизначеності;

- ознайомитися та охарактеризувати характеристику фінансово-економічного стану ТОВ «МІСОЛЬ»;
- провести аналіз системи управління ризиками в підприємницькій діяльності;
- розкрити кейси успішного стратегічного планування в умовах невизначеності;
- окреслити підходи до адаптації підприємств до змінних умов;
- запропонувати концепцію розробки алгоритму стратегічного планування для підприємств;
- впровадити модель стратегічного планування розвитку підприємницької діяльності.

Об’єкт дослідження – є підприємницька діяльність в умовах економічної невизначеності на ТОВ «МІСОЛЬ».

Предмет дослідження – основні методи та інструменти стратегічного планування в умовах невизначеності..

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалася низка методів, серед яких найважливішими є статистичний, методи візуального, просторового, економічного, статистичного і соціологічного аналізу – для всебічного вивчення об’єкту дослідження; системно-структурний аналіз – для дослідження структури митних платежів; метод порівняння – для виявлення внутрішньо регіональних особливостей митних платежів; комп’ютерні технології – для формування банку даних, необхідного для розкриття мети і вирішення дослідницьких завдань.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти та нормативні документи України, праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, монографії, матеріали науково-практичних конференцій, періодичні видання, фінансова звітність суб’єкта господарювання, матеріали власних спостережень.

Наукова новизна полягає у розробці нових концептуальних підходів до стратегічного планування, адаптованих до сучасних умов високої невизначеності та швидких змін. Дослідження включає інтеграцію інноваційних методів, таких як прогнозування на основі великих даних, сценарне моделювання та адаптивне планування, що дозволяють підприємствам ефективніше реагувати на непередбачувані ситуації. Окрім цього, робота передбачає розробку нових інструментів для оцінки і управління ризиками, які б забезпечили комплексний підхід до формування стратегій у нестабільному середовищі. Таким чином, новизна теми полягає у вдосконаленні традиційних підходів до стратегічного планування через інтеграцію сучасних технологій і методів, що забезпечують більшу гнучкість і ефективність управлінських рішень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці конкретних рекомендацій та інструментів, які можуть бути використані підприємствами для ефективного стратегічного планування в умовах невизначеності. Запропоновані моделі та підходи дозволять підвищити адаптивність бізнесу до зовнішніх змін, зокрема економічних, політичних та

технологічних факторів. Результати дослідження можуть бути впроваджені в систему управління підприємствами різних секторів для мінімізації ризиків та оптимізації ресурсів. Крім того, розроблені рекомендації сприятимуть ТОВ «МІСОЛЬ» підвищенню її стійкості і їх здатності швидко реагувати на нові виклики, що підвищить їх конкурентоспроможність на ринку.

Структура кваліфікаційної роботи. Відповідно до мети, завдання і предмета дослідження робота складається зі вступу, трьох розділів, які включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 84 сторінки.

Приклад початку написання першого параграфу розділу

РОЗДІЛ 1 (*тут крапки не ставлять!*)

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТІ СТРАТЕГІЧНОГО
ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ** (*тут крапки не ставлять!*)

1.1. Сутність та концепції стратегічного планування (*тут крапки не ставлять!*)

Сутність стратегічного планування полягає у формуванні довгострокових цілей і напрямків розвитку підприємства, що забезпечує його конкурентоспроможність та стійкість на ринку. Концепції стратегічного планування включають визначення місії, візії, стратегічних цілей та розробку планів для їх досягнення, що є критично важливим для успішного управління бізнесом. Це процес, який допомагає організації адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та знижувати вплив невизначеностей. Вивчення сутності та концепцій стратегічного планування є необхідним для розробки ефективних стратегій, що відповідають сучасним викликам і можливостям.

Приклад скорочення слів в українській мові
Витяг із ДСТУ 3582–97 «Скорочення слів в українській мові
у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила»

№ пор.	Слово	Форма скорочення	Примітка
1	аркуш	арк.	<i>(при цифрах)</i>
2	гривня	грн	<i>(без крапки, при цифрах)</i>
3	дисертація	дис.	<i>(при назві)</i>
4	імені	ім.	<i>(при назві)</i>
5	метр	м	<i>(без крапки, при цифрах)</i>
6	мільйон	млн	<i>(без крапки, при цифрах)</i>
7	мільярд	млрд	<i>(без крапки, при цифрах)</i>
8	номер	№	<i>(умовна позначка при цифрах)</i>
9	номер порядковий	№ пор.	<i>(умовна позначка при цифрах)</i>
10	одиниця	од.	<i>(при цифрах)</i>
11	наприклад	напр.	
12	примітка(и)	прим.	
13	рік	р.	<i>(при цифрах)</i>
14	роки	рр.	<i>(при цифрах)</i>
15	століття	ст.	<i>(при цифрах)</i>
16	сторінка	с.	<i>(при цифрах)</i>
17	та інші	та ін.	
18	так званий	т. з.	
19	тисяча	тис.	<i>(при цифрах)</i>
20	у тому числі	у т. ч.	

Приклад оформлення висновків

ВИСНОВОК

У результаті написання кваліфікаційної роботи висвітлено зміст та структурно утворюючі елементи поняття «стратегічне планування», розкрито інструменти вирішення цих проблем, які можуть стати основою для переміщення бізнесу та переорієнтації його на виробництво реальних товарів. Внесено ряд пропозицій щодо впливу прогнозованості та нестабільності в усіх сферах господарської діяльності, які під впливом війни змінюють роль і задачі стратегічного управління підприємствами. Доведено, що основними завданнями, що дозволяють орієнтуватися та виживати в довгостроковій перспективі стають: гнучкість, адаптивність, мобільність та швидкість реагування на зміни.

1. На основі проведеного теоретичного аналізу економічної літератури встановлено, що стратегічне планування є основою для формування довгострокових цілей і напрямків розвитку підприємства. Це процес, що включає визначення місії, візії, стратегічних цілей та розробку планів для їх досягнення. Стратегічне управління є концепцією, яка орієнтована на досягнення основних цілей підприємства та адекватну реакцію на виклики з урахуванням обмежених ресурсів. Цей підхід відзначається швидкою адаптацією до змін у зовнішньому середовищі і прийняттям стратегічних рішень у реальному часі, що враховує актуальні умови.

2. Розвиток підприємницької діяльності в Україні під час воєнного стану вимагає радикально нових підходів до організації бізнес-процесів. Стратегічне управління стає ключовим у процесі перепрофілювання та релокації бізнесу, оскільки воно дозволяє адаптуватися до змін і забезпечити стійкість. Невизначеність є невід'ємною частиною сучасної економічної середовища і впливає на підприємницьку діяльність, створюючи як можливості, так і ризики. Зміни в економічних, політичних та технологічних умовах можуть суттєво вплинути на стабільність і розвиток бізнесу..

3. Ефективне стратегічне планування дозволяє підприємствам проактивно управляти ризиками, прогнозувати можливі зміни та розробляти стратегії для їх подолання. Це забезпечує гнучкість і здатність швидко адаптуватися до нових умов. Для підтримки бізнесу реалізуються різні ініціативи на державному і місцевому рівнях. Стратегічне управління не лише планує всі аспекти діяльності підприємств, але й допомагає знаходити альтернативні варіанти розвитку та адаптації до змін зовнішнього середовища. В умовах війни підприємства повинні зосередитися на виживанні на ринку, збереженні персоналу як найціннішого ресурсу та формуванні резервів для адаптації, а також на розробці ключових стратегічних орієнтирів і сценаріїв розвитку бізнесу залежно від результатів війни.

4. Загальний аналіз фінансово-економічного стану підприємства дозволяє оцінити його здатність адаптуватися до змін і управляти ризиками. Досвід інших країн показує, що основними викликами, з якими стикаються країни під

час воєнних дій на своїй території, є руйнування встановлених механізмів державного управління, раптова зміна економічної структури, втрата значної частини бюджетних коштів, загострення соціальних і демографічних проблем, збільшення рівня бідності, інфляція, а також зниження інвестиційної активності в бізнесі.

5. Ефективна система управління ризиками є критично важливою для забезпечення стійкості підприємства в умовах невизначеності. Оцінка існуючих підходів показує необхідність вдосконалення методів і процесів управління ризиками та в умовах війни можна виявити також певні можливості для розширення бізнесу та його адаптації для подальшого розвитку. Важливим елементом є підтримка підприємницького духу та створення умов для полегшення розвитку нових бізнесів. Підприємці, які мають можливість коригувати свої бізнес-плани відповідно до мінливих обставин, можуть максимально використовувати доступні можливості та мінімізувати ризики.

6. Аналіз реальних кейсів успішного стратегічного планування в умовах невизначеності демонструє ефективність різних підходів та стратегій. Ці приклади слугують моделями для розробки власних стратегій управління ризиками. Ключовими чинниками успіху в таких умовах стають: персонал підприємства, його згуртованість і мотивація, наявні фінансові резерви, гнучка структура управління та якісне інформаційне забезпечення.

7. Підходи до адаптації підприємств в умовах змінних економічних ситуацій є критично важливими для забезпечення їхньої стійкості та конкурентоспроможності. Гнучкість стратегій і здатність швидко реагувати на зміни є ключовими факторами успіху. Адаптація підприємства до нестабільного зовнішнього середовища є складним процесом, що потребує створення сучасної організаційно-економічної системи. Запропонований нами підхід до адаптації використовує механізми біфуркації, при цьому результати моніторингу з індикаторами тенденцій повинні стати основою для обґрунтованих управлінських рішень. Однак, складні процеси гомеостазу підприємства в умовах динамічного середовища потребують подальшого дослідження впливу макро- і мікросередовищ на діяльність підприємств, а також їх взаємозв'язків і взаємозалежностей.

8. Розроблений алгоритм стратегічного планування забезпечує структурований підхід до формування та впровадження стратегій. Це включає етапи аналізу, планування, реалізації та моніторингу, що дозволяють ефективно управляти підприємством в умовах невизначеності. Ефективна система моніторингу має складатися з постійного відстеження досягнутих результатів та їхнього порівняння з запланованими завданнями. Функцію моніторингу має взяти на себе новостворений моніторинговий комітет з управління виконанням плану. До складу комітету мають ввійти до десятка осіб, які приймали активну участь у розробці стратегії. У складі цього комітету мають бути представлені як офіційні посадовці, так і приватні особи.

9. Запропонована модель стратегічного планування сприяє оптимізації процесів управління та адаптації до змінюваних умов. Вона включає елементи прогнозування, управління ризиками та моніторингу, що забезпечують комплексний підхід до розвитку підприємства. Незалежно від обраної моделі,

завдання стратегічного планування визначаються кожною організацією в залежності від специфіки її діяльності. Загалом, завдання стратегічного планування можна узагальнити наступним чином: планування зростання прибутку; контроль витрат та їх зменшення; розширення частки ринку; покращення соціальної політики підприємства. Доведено, що основна мета стратегічного планування полягає в максимізації прибутку через ефективне виконання функцій таких як маркетинг, продуктивність і інновації. Найбільшого ефекту стратегічне планування досягає в стабільному, чітко структурованому і прогнозованому середовищі, де можливе передбачення основних подій та своєчасне прийняття необхідних заходів, включаючи ефективне розміщення і використання ресурсів.

**Приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел,
який наводять у КР**

Однотомні видання Один автор

Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посіб. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.

Два і більше авторів

Лусь В. І., Киркач Т. Є., Мандріченко О. Є., Радченко А. О. Практикум з економіки підприємства: навч. посіб. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2014. 118 с.

Без автора (під назвою) Збірники

Кримінально-процесуальний кодекс України : офіц. вид. : станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2006. 207 с.

Матеріали конференцій, з'їздів, тези доповідей

Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Львів, 17-18 квітня 2015 р Львів). Львів, 2015. 354 с.

Дисертації

Новаківський І. І. Система управління підприємства в інформаційному суспільстві: дис. докт. екон. наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2017. 494 с.

Автореферати дисертацій

Ціжма Ю. І. Удосконалення структури зайнятості населення в умовах демографічної кризи (на прикладі Івано-Франківської області): автореф. дис. канд. екон. наук. Харків, 2014. 20 с.

Стандарти

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ, 2016. 16 с.

Розділ книги

Наумов М. С. Напрями впливу інтелектуалізації економіки на розвиток ринкових відносин в Україні. *Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки* : монографія / В.П. Решетило, М.С. Наумов, Ю.В. Федотова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків, 2014. Розд. 4. С. 213–241.

Підприємницька діяльність в аграрній сфері економіки: монографія / [М.Й. Малік, Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк, Д.І. Шеленко та ін.]; за ред. М.Й. Маліка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 208 с. <https://zenodo.org/records/10026711> DOI 10.5281/zenodo.10026710.

Стаття із журналу

Matsola M.M., Shelenko D.I., Tszhyma Y.I. Entrepreneurship in Ukraine: current state and development priorities. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. № 14(28) 2023. С. 16-29. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-16-29](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-16-29)

Shpykuliak, O., Shelenko, D., Boichuk Y. Management of business ecosystem development in the formation of organized commodity markets. *Підприємництво та інновації*. 2024. Вип. 32. С. 123-130. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.19>

Романюк О.М. Шляхи модернізації підприємств водопровідно-каналізаційного господарства. *Водопостачання та водовідведення*. 2013. № 6. С. 16–25.

Стаття із збірника

Грибик І. І., Гавран В. Я., Смолінська Н. В. Управління змінами на основі трансформації маркетингових систем. *Вісник Хмельницького національного ун-ту. Економічні науки*. 2013. № 2(3). С. 119-121.

Опис електронного ресурсу загалом

Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України. Київ, 2007. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications> (дата звернення: 19.03.2014).

Опис частини електронного ресурсу

Garfield E. More on the ethics of scientific publication: abuses of authorship attribution and citation amnesia undermine the reward system of science. *Essays of an information scientist*. URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Lastaccessed: 16.04.2023).

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Направляється студент Гарган В.В. до захисту кваліфікаційної роботи за
(прізвище та ініціали)

Галуззю знань 07 «Управління і адміністрування»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля».

(шифр і назва спеціальності)

на тему: «Стратегічне планування розвитку підприємницької діяльності в умовах невизначеності»

(назва теми)

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Директор інституту, декан факультету _____ Благун І.С.

(підпис)

Довідка про успішність

Гарган В.В. за період навчання на економічному факультеті

(прізвище та ініціали студента)

з 2023 року до 2024 року повністю виконав навчальний план за спеціальністю

076 «Підприємництво та торгівля» (Підприємництво та торгівля)..

з таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно _____%, добре _____%, задовільно _____%;

шкалою ЄКТС: А _____%; В _____%; С _____%; D _____%; E _____%.

Секретар інституту, факультету _____ Стоєвська Н.К.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Висновок керівника кваліфікаційної роботи

Студент (ка) _____

Керівник роботи _____

(підпис)

“ _____ ” _____ 20 ____ р.

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Студент (ка) Гарган В.В.

(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки

(назва)

Пилипів Н.І.

(підпис)

“ _____ ” _____ 20 ____ р.

(прізвище та ініціали)

Пилипів Надія Іванівна
Шеленко Діана Іванівна
Ємець Ольга Іванівна
Мацола Михайло Михайлович
Романюк Тарас Михайлович
Стефінін Володимир Володимирович
Ціжма Юрій Іванович

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ, НАПИСАННЯ ТА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

для студентів ОР «магістр»
галузі знань 07 «Управління і адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
освітньої програми «Підприємництво та торгівля»

В авторській редакції
Формат 60Ч 1/16. Папір офсетний.
Друк цифровий.
Гарнітура Journal
Умовн. друк. арк. – 4,21
Наклад 30 примірників

ВИДАВНИЦТВО
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка 57